

3. Кулагина И. Ю. Определение стиля общения учителя с классом [Электронный ресурс] / И. Ю. Кулагина. – режим доступа: <http://www.menobr.ru/materials/370/5675/>
4. Ольшанский В. Почему возникают и как проходят конфликты/ В. Ольшанский // Директор школы. / – 2000. - №7. – с.3-13.
5. Самоукина Н. В. Методы разрешения педагогических конфликтов. // /Н.В. Самоукина // Игры в которые играют... / – Дубна, 2000. – с.53-77.
6. Пузанова Л. Подолання конфліктів у системі «учитель-учень» засобами гуманістичного підходу до організації педагогічного процесу / Л. Пузанова // Педагогіка вищої школи та серед. шк. / – Кривий Ріг, 2006. – вип.14 – с.304-316.
7. Рыданова И.И. Педагогические конфликты и их преодоление / И.И. Рыданова // Основы педагогики общения. / – Минск, 1998. – с. 134-180.
8. Щурко Т. Тестотека: «Уровень конфликтности личности» [Электронный ресурс] / Т. Щурко – режим доступа: <http://testoteka.narod.ru/mlo/1/09.html>

Рязанцева Я. І.

Соціально-психологічний аналіз форм поведінки підлітків у ситуації конфліктної взаємодії

«Конфлікти часто не мають причини, але завжди мають наслідки»

І. Карлов

Добре відомо, що у сучасному світі конфлікти супроводжують життя практично кожної людини. Кожний із нас намагається вирішувати їх самостійно, збираючи та аналізуючи власний досвід переживання конфліктів, формуючи досвід конструктивної поведінки, ефективних стратегій і тактик поведінки у конфліктах, передаючи їх із покоління у покоління.

Шкільне життя безумовно сповнене конфліктів, тому кожному учасникові навчально-виховного процесу необхідно знати психологічну природу конфлікту, його структуру й динаміку, ефективні шляхи розв'язання. Усім нам відомо, що коли ми втрачаємо контроль над своїми почуттями, емоціями, навіть незначну проблему можемо перетворити у великий конфлікт.

Загалом, конфлікти неминучі там, де є життя і люди, а, особливо, у шкільному середовищі. Обрана тема є актуальною і тому, що у учнів будь-якого віку немає за плечима такого досвіду вирішення конфліктів та поведінки у конфліктних ситуаціях, який є у дорослих. Тому нам, майбутнім педагогам, і нашим вихованцям, обов'язково потрібно знати, як запобігати їх деструктивності, негативних проявів, руйнівних наслідків, як завершувати та вирішувати конфлікт.

У дітей сформувалося уявлення, що конфлікт це виключно аномалія, зло, що треба намагатися безболісно долати будь-яку перепону. Проте, вже давно відомо, конфлікт – це один з моментів розвитку психіки людини, без яких цей розвиток навіть неможливий. Дитина має усвідомити, що світ – різноманітна реальність, у якій є і мають бути проблеми і конфлікти.

Примуш М.В. зазначає, що зарубіжна психологія має значні традиції у вивченні внутрішньоособистісних і соціальних конфліктів. Великий теоретичний і емпіричний матеріал, накопичений майже за 100 - літній період, відображається у розмаїтті підходів і теоретичних платформ. Можна умовно виділити два етапи в історії вивчення конфлікту:

- початок ХХ ст. - 50-ті роки ;
- кінець 50-х років - сьогодення .

Підставою для виділення цих етапів слугує рівень виокремлення проблеми конфлікту з ряду інших проблем, розглянутих психологією. У першій половині ХХ століття конфлікт не виділявся в окремий об'єкт дослідження, а розглядався як складова частина більш широких проблем (наприклад, у психоаналізі чи соціометрії). Психологів цікавили або наслідки конфліктів, або деякі з причин, що призводять до нього, але не сам конфлікт як центральна ланка дослідження.

На межі 50-60-х років з'являються дослідження, де науковий інтерес психологів звернений безпосередньо до цього феномена. Виділяються основні підходи, розробляється понятійний апарат психологічної теорії конфлікту.

Далі розглянемо напрямки зарубіжної психології щодо виявлення природи внутрішньоособистісних і міжгрупових конфліктів.

Серед напрямків зарубіжних психологічних досліджень конфлікту в першій половині ХХ ст. виділяються :

- Психоаналітичний (З.Фрейд, А.Адлер, К.Хорні, Е.Фромм);
- Соціотропний (У.Мак-Дугалл, С.Сигеле та ін.);
- Етологічний (К.Лоренц, Н.Тінберген);
- Теорія групової динаміки (К.Левін, Д.Креч, Л.Ліндсей);
- Фрустраційно-агресивний (Д.Доллард, Л.Берковітц, Н.Міллер);
- Поведінковий (А.Басе, А.Бандура, Р.Сире);
- Соціометричний (Д.Морен, Е.Дженігс, С.Додц, Г.Гурвич);
- Інтераціоналістський (Д.Мід, Т.Шибутані, Д.Шпігель)

На даний момент дослідження конфліктів у сучасній зарубіжній психології ведуться за наступними напрямками:

- теоретико-ігровий (М.Дойч): основним завданням вважають побудову універсальної схеми взаємодії у конфліктній ситуації та її розв'язання;
- теорія організаційних систем (Р.Блейк, Дж.Мутон): дослідження стилів конфліктної поведінки людей у реальних умовах;
- теорія і практика переговорного процесу (Д.Прюїтт, Д.Рубін, Р.Фішер, У.Юрі): дослідження зосереджені на виявленні сукупності умов, що

сприяють прийняттю конфліктуючими сторонами рішення приступити до переговорів, і вивченні процесу переговорів, коли конфліктуючі сторони вже прийняли рішення йти на пошук взаємних угод [7].

У вітчизняній психології дослідники виходили з логіки понятійної схеми опису конфлікту. Такий підхід у вітчизняній психології запропонований Л.О. Петровською. Нею виділено чотири категоріальні групи:

- структура конфлікту;
- його динаміка;
- функції;
- типологія.

Нею було запропоновано сім, а потім — одинадцять груп понять у психологічному аналізі конфлікту. До них віднесені: суть конфлікту, його генезис, еволюція конфлікту, класифікація, структура, динаміка, функції, інформація у конфлікті, попередження, вирішення конфлікту, методи діагностики і дослідження конфлікту [7].

Метою даної статті є аналіз проблеми конфліктів та різних форм поведінки в ситуації конфліктної взаємодії, а також засобів вирішення конфліктів.

Ця проблема була обраною, виходячи з того, що ті перетворення, які відбуваються у всіх сферах громадського життя України, сприяють тому, що людина все частіше залучається до стресових ситуацій. Останні, на жаль, бувають навіть причиною багатьох хвороб, емоційних вибухів та конфліктів. Хоча конфлікти несуть в собі імпульс доцільного та позитивного соціального розвитку, проте часто негативно позначаються на здоров'ї його учасників, особливо дітей.

Для проведення експериментально-дослідної роботи серед учнів 7-го класу Нововоронцовської ЗОШ І-ІІІ ст. №2 було обрані дві методики:

методика дослідження стилю поведінки в конфлікті Кеннета Томаса (адаптація Н.В. Гришиної) та методика дослідження ефективного спілкування та раціональної поведінки в конфлікті Ємельянова С.М.

Застосування методики К. Томаса в роботі з учнями допомагає класному керівникові чи просто викладачеві розв'язати такі завдання:

- а) виявити ті стилі поведінки (один або декілька), на які найбільше або найменше орієнтуються учасники опитування;
- б) побудувати «груповий» профіль поведінки в конфлікті членів учбового колективу в цілому;
- в) розробити корекційну програму, спрямовану на опанування особистістю (групою) різноманітними стилями поведінки в конфлікті та доцільністю їх використання у різних ситуаціях.

Методика Ємельянова С.М. дозволяє:

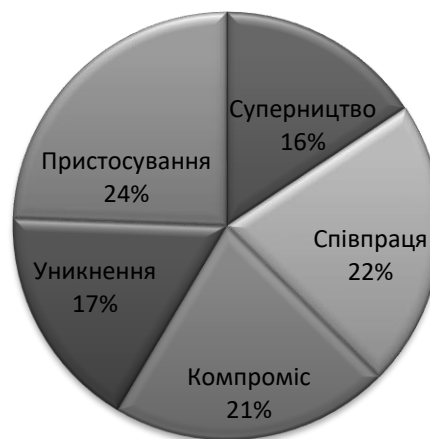
- проаналізувати міру орієнтації на певний стиль поведінки в конфлікті — «раціональну» та «мудру поведінку» в конфлікті;

- дослідити, чи володіють учні достатніми навичками раціональної поведінки в конфлікті;
- визначити, чи володіють учні достатніми ознаками «мудрої поведінки» в конфлікті.

На основі результатів, отриманих за допомогою цієї методики, шкільні психологи та педагоги можуть розробити індивідуальні та групові програми, спрямовані на оптимізацію поведінки учнів у конфліктних ситуаціях, що відбуваються у колективі.

Отже, розглянувши отримані відповіді 21 учня 7-го класу та обробивши їх за ключем даної методики щодо виявлення форм поведінки у конфліктній ситуації, представимо їх у наступній діаграмі:

Всього у відсотках:

Мал. 1. Кількісне вираження суперництва, співпраці, компромісу, уникнення і пристосування у класі серед учнів у цілому (у відсотках).

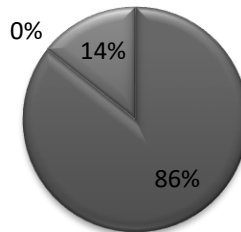
Отже, серед учнів переважає саме така форма поведінки у конфліктних ситуаціях як «пристосування». Співпраця і компроміс знаходяться майже на однаковому рівні. Така форма як суперництво залишилася на останньому місці. І це непогано. Адже під час виникнення конфліктів учні намагаються якомога менше продовжувати сперечатися і не розвивати конфлікт. Але й домінуюча форма не завжди працює вірно. Ми не повинні пристосовуватися до дій та думок іншої людини, якщо вони не є вірними. Тому було б бездоганно, якщо всі члени класного колективу частіше знаходили компроміс або ж співпрацювали, бо саме це задовольнить обидві конфліктуючі сторони.

Учні цього класу не намагаються конкурувати один з одним під час конфлікту. А навпаки ж, намагаються спільними зусиллями вийти з нього і залишитись при своїх позиціях.

Аналіз результатів другої методики дозволяє побудувати таку діаграму:

**Кількість учнів, які володіють/не володіють достатніми навичками
раціональної поведінки в конфлікті (у відсотках)**

- учні, що володіють достатніми навичками раціональної поведінки у конфлікті
- середня позиція
- учні, що не володіють достатніми навичками раціональної поведінки у конфлікті

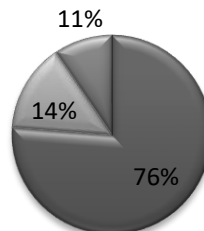
**Мал. 2. Кількісне вираження володіння достатніми навичками
раціональної поведінки у конфлікті серед учнів у цілому (у відсотках)**

З відсоткових відношень можна зробити висновок, що учні, майже стовідсотково (86%), володіють достатніми навичками раціональної поведінки у конфлікті. Тобто, вони знають загальні правила як поводитись у конфлікті, розуміють як треба вчинити, щоб задовольнити обидві конфліктуючі сторони і без збитків для себе вийти з конфліктної ситуації. Середня позиція 0% свідчить про те, що жоден з учнів не вагався обираючи ту чи іншу сторону відповідей, а був впевнений у своїх діях. Лише 14% не володіють достатніми навичками. Можливо це зумовлено їхньою життєвою позицією чи недостатніми знаннями з поведінки у конфліктних ситуаціях.

На мал.3 представимо у відсотках отримані результати, у яких побачимо наявність серед учнів ознак «мудрої поведінки» під час конфлікту.

**Кількість учнів, які володіють/не володіють достатніми ознаками
"мудрої поведінки" в конфлікті (у відсотках)**

- учні, що володіють достатніми ознаками "мудрої поведінки" в конфлікті
- учні, що займають середню позицію
- учні, що не володіють достатніми ознаками "мудрої поведінки" у конфлікті

**Мал. 3. Кількісне вираження володіння ознаками «мудрої
поведінки» у конфлікті серед учнів у цілому (у відсотках)**

Тут, знову ж таки, результати втішні. Учні, що володіють достатніми ознаками «мудрої поведінки» значно більше (76%) ніж тих, хто не володіє (10%). Але з діаграми 3 видно, що є 14% учнів, які займають середню позицію, тобто не можуть визначитися до якої сторони відповідей вони тяжіють. Цим дітям, як і усім іншим, слід нагадати про те, як потрібно вести

себе у конфліктній ситуації. Всі учні повинні володіти хоча б мінімальними ознаками «мудрої поведінки». Тому, вчителю потрібно й цю інформацію взяти до уваги.

Отже, за результатами проведеного дослідження, можна зробити висновок, що у досліджуваному класі майже всі учні знають, як поводитись у конфліктних ситуаціях, володіють достатніми ознаками «мудрої поведінки» та навичками раціональної поведінки. Діти не намагаються конкурувати та змагатися, а, навпаки, взаємодіють та знаходять компроміс у будь-яких ситуаціях. Таким чином, учні підліткового віку вже мають уявлення про способи поведінки в конфлікті та можуть раціонально поводитись у ситуації конфліктної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Волкова М.П. Педагогічні конфлікти: види, причини виникнення/ М.П.Волкова; Педагогіка. -К., 2001. -с. 460-476
2. Грабовець О.А. Конфлікти /О.А. Грабовець //Шкільному психологу. Усе для роботи. - 2010. - №3. -ст. 32
3. Кондратенко Н. Особливості конфліктної поведінки підлітків//Психолог. - 2005. -№48. -с. 16-19
4. Павлютенков Є.М. Конфлікти: сутність і подолання/ Є.М.Павлютенков. - Х., 2008. - с. 5-104
5. Петровская Л.А. О понятийнойсхемесоциально-психологическогоанализаконфликта/Петровская Л.А. Теоретические и методологическиепроблемысоциальной психологи. –М. -1977. –с. 126-143
6. Пов'якель Н.І. Психологія вирішення педагогічних конфліктів/ Н.І. Пов'якель. –К., 2008. – 128 с.
7. ПримушМ.В. Конфліктологія/ М.В. Примуш. –К., 2006. -288 с.

Сенчишен С.О.

Агресивність дітей дошкільного віку як наслідок дисгармонійного сімейного виховання

Постановка проблеми. Сьогодні уже можна вважати доведеним, що джерела морального неблагополуччя потрібно шукати перш за все у сімейному вихованні. І це неважко пояснити: в дитинстві і ранньому дитинстві сім'я майже безроздільно формує особистість дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сімейного виховання і впливу взаємин у сім'ї на дитину стали розроблятися в рамках психолого - педагогічного підходу такі видатні вчені як К. Д. Ушинський , А. С. Макаренко , В. О. Сухомлинський , Е.А.Аркін , А.Н.Леонтьєв , А . В.Запорожец , Н.І.Лісіна , В.К.Копирло та ін

Мета статі – Дослідження теоретичних засад сімейного виховання та прояв негативного сімейного спілкування у вигляді агресивної поведінки